

Door: Gerry van der List

Antoine Bodar: 'Tja, wij hebben een mooi, maar ook een moeilijk geloof'

Nederlands beroemdste priester

De welbespraakte geestelijke worstelt. Met de weerzin tegen zijn orthodoxie, met zwaarmoedigheid, met een seksuele voorkeur die hij als een kruis ervaart. Maar Antoine Bodar blijft, met kwajongensachtige kwinkslagen, stelling nemen. Zoals inzake de onzin van bijzonder onderwijs. 'Ik weet niet wat katholiek rekenen is.'

'Kijkt u maar, dat terras is helemaal niet zo chic. Het is een gewone trattoria met gewone prijzen.' Antoine Bodar wijst op de plek voor het Pantheon in Rome waar hij samen met Jan Mulder een kopje koffie nuttigde in een commercial die de aandacht diende te vestigen op de aantrekkelijkheid van de Postbank. Nederlands beroemdste priester wil maar zeggen dat het door zure, zeurderige critici geuite verwijt dat hij zulke dure cappuccino voor zijn neus had staan, nergens op slaat.

Flink gearzeld heeft Bodar (61) wel voordat hij inging op het verrassende verzoek van de bank. Dat hij mee mocht schrijven aan het scenario en het honorarium van 35.000 euro op de rekening van de Sint Jan in 's-Hertogenbosch kon worden overgemaakt, speelde mee bij het doorhakken van de knoop. 'Bovendien ben ik van mening dat de kerk niet moet neerkijken op reclame. Commercials horen bij de cultuur. En vormen een mogelijkheid de blijde boodschap van het evangelie uit te dragen. Dat is in Italië heel normaal. Katholieken zijn geen stoffige groep die zich verschuilt in duistere kerkgebouwen. Enigszins eng vond ik dat rijden op de scooter zonder helm overigens wel. We hebben 50 kilometer rondgereden voor schamele seconden film. En Jan Mulder begon steeds meer gevaarlijke kunstjes te vertonen. Op dat moment voelde ik me niet op mijn gemak.'

Het was de bedoeling dat Bodar in de veelbesproken commercial de zinsnede 'Wij mikken op de eeuwigheid' zou uitspreken. Maar een dergelijke vlotte uitdrukking zou hij nooit in de mond nemen. De eerwaarde houdt van archaïsch taalgebruik. Hij spreekt over 'automobiel' en 'sponde' in plaats van het gewone 'auto' en 'bed', 'Den Bosch' is bij hem altijd 's-Hertogenbosch' en in onbruik geraakte termen als 'vermits' en 'benevens' rollen regelmatig van zijn dunne lippen. In dit tijdperk van alledaagse platheid oogt de lichtelijk geaffecteerd pratende, hoofse, elitaire estheet met zijn aristocratisch uiterlijk als een anachronisme.

Ondanks zijn allesbehalve volkse verschijning is Bodar zeer geliefd bij de media. Weinig praatprogramma's op radio en televisie hebben nog geen beroep gedaan op de welbespraakte, speelse geestelijke die een orthodoxe moraal op aansprekende wijze met een kwinkslag weet te verkopen. 'Ik ben altijd gespannen voor die optredens. Ik bid dan ook extra om kracht. Maar het gaat me goed af. Ik houd van bidden en studeren in stilte en eenzaamheid. Tegelijkertijd heb ik een hang naar het podium. Die mond van mij moet nu eenmaal bewegen. Dat vind ik geen zonde. Ik zie geen reden om me daarvoor te verontschuldigen.'

Vlegels

Bij al dan niet jaloerse collega's en superieuren willen de interviews van Bodar nog weleens slecht vallen. Zoals zijn vraaggesprek met het mannenblad vol blote vrouwen Playboy. Toen werd hij op het matje geroepen door de Oostenrijkse rector van het priestercollege waar hij in Rome woont. Het liep met een sisser af, omdat de Nederlandse priester officieel valt onder de Haarlemse bisschop, de, althans op dit vlak, tamelijk ruimdenkende Jos Punt. 'Ik voelde me wel timide, angstig ook, toen ik bij de rector moest komen. Ik heb misschien iets kwajongensachtigs, zoals u zegt. Maar ik ben geen rebel die de strijd wil aanbinden met het gezag. Ik ben in het verleden al meer weggeschopt. Dus er is steeds de vrees dat dit opnieuw gebeurt. Ik ben vaak verwond.'

Een van de pijnlijkste verwondingen was het gedwongen vertrek in 1996 bij De Krijtberg. In de Amsterdamse kerk, vlak bij het met duizenden boeken volgestouwde appartement dat Bodar vanaf 1983 in de grachtengordel bewoont, verwierf hij grote populariteit. Maar de jezuiten die de kerk in eigendom hebben, loosden hem. Officieel vanwege een procedurefout: de priester was niet benoemd door de jezuitenorde, maar door de bisschop van Haarlem. In feite gaf onvrede over zijn als te conservatief ervaren denkbeelden de doorslag. Het was de tijd dat de Acht Mei Beweging sterk aan de weg timmerde, progressieve katholieken die Bodar afschilderden als een aartsreactionaire provocateur.

Het slachtoffer is er nog steeds trots op dat hij zijn stem verhief tegen de doorgeslagen vernieuwingsdrang. 'Ik was de eerste die de vlegels van de Acht Mei Beweging een draai om de oren gaf. De dromers van de voorhoede ontwakten weldra in de achterhoede, zei ik. Ja, dat is inderdaad

wel mooi geformuleerd, dank u. In de jaren zeventig en tachtig was het einde zoek. De ramen van de kerk gingen open, zoals dat heette, maar daarbij vloog zowat de hele inboedel naar buiten. De gewone gelovige bleef in de kou achter.'

De Acht Mei Beweging is inmiddels ter ziele, de kerk in Nederland wordt geleid door kampioenen van de orthodoxie, zoals de bisschoppen Punt en Wim Eijk en kardinaal Simonis. Heeft Bodar getriomfeerd? 'Nou, je moet de dag natuurlijk nooit prijzen voordat de avond is gevallen. Maar het gesternte is gunstiger geworden, ja. Mijn denkbeelden vallen zeker op een vruchtbaarder bodem dan tien, twintig jaar geleden. Dat heeft te maken met allerlei ontwikkelingen in de samenleving, zoals de groeiende afkeer van het hedonisme en de behoefte aan een reactie op de islam. Overigens was ik helemaal niet zo wijsneuzig. Ik volgde eenvoudigweg de lijn van Rome. In de wereldkerk ben ik nooit het zwarte schaap geweest. Nee, de curieuze uitzondering vormden de vrijzinnige geestelijken die creatief in de weer gingen met beatmissen en andere vreselijke zaken.'

Bodar blikt terug op de roerige jaren in de Nederlandse kerkprovincie in zijn eenvoudige kamer in de Santa Maria dell'Anima. In dit Duitse priestercollege in hartje Rome zocht hij in 1998 zijn toevlucht nadat hij, vanwege de hevige weerstand tegen zijn persoon en zijn ideeën, ook zijn baan als docent kunst aan de universiteit van Leiden had verloren. Hij was blij het vaderland de rug toe te kunnen keren. Maar het verblijf in Rome viel hem aanvankelijk zwaar. De sluimerende depressie waaronder hij al enige tijd leed, werd erger en erger. Opnieuw. Zijn eerste depressieve periode beleefde hij als twintiger in Amsterdam, toen hij van het geloof was afgedwaald en in wanhoop zelfs een poging tot zelfdoding deed. In Rome lag hij bijna continu op bed om zich met veel moeite eenmaal per dag naar de mis te slepen. 'Ik heb op aanraden van mijn psychiater nog een medicijn geslikt. Seroxat. Maar daardoor viel de ziel uit mijn lijf. De emotie verdween. Ik ben er snel mee gestopt. Ik voelde een immense treurigheid en verlangde sterk naar de dood. Nochtans was er geen verwijdering tot God. Door bij Hem te blijven, heb ik het volgehouden.'

Kardinaal Simonis vindt het onverstandig dat priesters zo openhartig spreken over hun zwakheden. Zij moeten immers krachtig overkomen. 'Dat standpunt begrijp ik ten volle. Maar ik wil graag kwetsbaar en eerlijk zijn. Dan kun je pas doorzichtig worden. Ik heb altijd diepe melancholie gevoeld. Maar benevens zwaarmoedigheid ken ik vrolijkheid. Ik kan mensen amuseren, dat blijkt als ik zalen toespreek. Een zekere mate van entertainment kan nooit kwaad. Ik probeer, laat ik het maar vroom formuleren, dat past bij mij, mensen bij God te brengen. Humor kan daarbij helpen.'

Professor

Bodar leed geruime tijd onder het neerdrukkende gevoel dat hij nergens voor deugd. In de vierde klas van het Ignatius College in Amsterdam werd hij van school gestuurd omdat hij meer droomde dan studeerde. Zijn vanaf kindsbeen gekoesterde wens priester te worden, viel in duigen. Pas toen bleek dat hij als verslaggever goed mensen aan de praat kon krijgen, herwon hij zelfvertrouwen. Opvallend snel beleefde hij vervolgens een doorbraak op televisie, waar hij als wellevende presentator van culturele programma's profiteerde van zijn fraaie voorkomen.

Intussen volgde de journalist met enorme gretigheid en ijver academische studies. _Hij verzamelde vijf doctoralen, schreef talrijke boeken, promoveerde cum laude in de filosofie. Het doet de van geleerdheid overlopende doctor zichtbaar deugd dat hij nu is benoemd tot bijzonder hoogleraar aan de Universiteit van Tilburg. Daar mag hij studenten onderwijzen in christendom, cultuur en media. Een kroon(tje) op zijn academische loopbaan.

Bodar vertoeft graag onder professoren, ook al delen ze zijn opvattingen niet. Zo kon hij in Leiden goed overweg met uitgesproken atheïsten als Herman Philipse en Paul Cliteur. Collega's die overigens wel in de hel belanden volgens de roomse leer. Zo gaat dat toch met heidenen die bewust God afwijzen? Om de lippen van Bodar vormt zich de bekende glimlach waarvoor de kwalificatie 'minzaam' lijkt uitgevonden. 'Niet per se. Als ik aan de hemelpoort zou staan, zou ik bij fatsoenlijke figuren als Cliteur en Philipse zeggen: die zijn gered. Vindt u dat niet logisch? Tja, we hebben een mooi, maar > >ook> >een> >moeilijk> >geloof>.'

Een andere vraag is of Bodar niet makkelijker omgaat met professoren dan met het kerkvolk. Viel zijn geringe succes als plebaan in zijn geboortestad Den Bosch, waar hij in 1993 slechts tien maanden namens de bisschop de kathedraal trachtte te besturen, niet deels te wijten aan zijn afstand tot de modale Brabantse gelovige? 'Nou, ik ben graag bereid de hand in eigen boezem te steken. Zo heb ik onvoldoende beseft dat mijn ironie slecht aansluit bij de Brabantse mentaliteit. Maar het voornaamste probleem in 's-Hertogenbosch was dat ik niet de twee priesters kreeg die mij waren beloofd. Ik heb veel op poten gezet, maar ik kon mijn arbeid in de media onmogelijk combineren met een volledige managementstaak. U moet ook niet vergeten wat er in die periode allemaal gebeurde. Ik kreeg last van een hernia, mijn vader en mijn broer gingen dood, mijn moeder begon te dementeren. Ik was uitgeput. Echt uitgeput.'

Schimpscheuten

Toen hij ontslag nam, vond de vermoeide Bodar nog wel de energie een stukje te schrijven voor het Brabants Dagblad waarin hij uitlegde wat volgens de plaatselijke bevolking de ideale plebaan was: een rondbuikig, rondborstig gezelligheidsdier dat reikhalzend uitkijkt naar carnaval. Dat was wel heel vals en vilein, zeker voor een herder die een bindende factor wil zijn en zich, tamelijk lichtgeraakt, precies herinnert wie hem waar en wanneer een roomse snob, een ijdeltuit, een religieuze playboy of een sierpriester noemde. 'Geloof u mij: ik ben niet haatdragend. Die column was komisch bedoeld. Daar hoort enige overdrijving bij. Persoonlijke aanvallen zijn iets anders. Ik weet dat ik sommige mensen mateloos irriteer en in hun ogen een verwend nest ben, maar ik vind het vervelend als zij de persoon en de zaak niet kunnen scheiden. De schimpscheuten kwetsen mij, ja. In de diepe nacht kan ik daarvan wakker liggen.'

De komst van Johannes Paulus II naar Nederland in 1985 droeg ertoe bij dat Bodar terugkeerde in de schoot van de kerk. De oproep tot de biecht van de door zijn landgenoten bespottte, beledigde en zelfs bedreigde kerkvorst inspireerde de kunsthistoricus om meer met het geloof te doen dan thuis naar het wonderschone gregoriaans te luisteren en om een oude droom nieuw leven in te blazen. Hij zocht en vond zijn bestemming in het priesterschap.

Nu draagt Bodar regelmatig de mis op bij het graf van de laatste niet-Italiaanse paus voor Karol Wojtyla. In de kerk van zijn Duitse priestercollege ligt namelijk Adrianus VI begraven, de enige Nederlandse paus. Het was een onderschatte man, vertelt Bodar als hij een rondleiding verzorgt door de Santa Maria dell'Anima, die tijdens zijn kortstondige bewind (1522-1523) enig fatsoen probeerde terug te brengen in de door schandalen geplaagde kerk van de zestiende eeuw. De Nederlandse priester is weleens gepolst of hij actie wil ondernemen voor een zaligverklaring van deze paus. Als hij de opdracht daartoe krijgt, zal hij zeker een poging wagen, ook al loopt hij zelf niet erg warm voor het zalig en heilig verklaren van voorbeeldige katholieken. Net zomin als hij sterke affiniteit voelt met de uitbundige Maria-devotie van zijn vroegere kunstbroeder Gerard Reve.

Toch heeft juist de intellectueel Bodar oog voor de emotionele kanten van de kerk. Met rationaliteit kom je niet ver. Het geloof is voor hem een mystieke ervaring, die zich nauwelijks in woorden of theologische beschouwingen laat vangen. De kerk moet in de eerste plaats een biddende kerk zijn die zich richt op spirituele verdieping.

Maar ook een biddende kerk moet positie kiezen in politieke aangelegenheden, meent Bodar. 'Ik ben ervan overtuigd dat de kerk zich overal mee dient te bemoeien. We moeten en mogen ons op geen enkele wijze van het publieke toneel laten verdrijven.' Maar dat mensen over de kerkelijke stellingname van mening kunnen verschillen, bewijst Bodar als hij een verrassend oordeel velt over het bijzonder onderwijs. 'Ik ben geheel niet tegen afschaffing. Het katholieke onderwijs stelt toch al weinig voor. Op katholieke scholen hoor je nu vooral wat er aantrekkelijk is aan het boeddhisme en wat de ramadan betekent. Het beste alternatief is volgens mij algemeen onderwijs voor iedereen en enkele uren per week apart onderricht voor de diverse levensbeschouwingen. Ik zou ook niet weten wat katholiek rekenen inhoudt. U wel?'

Gesel Gods

'Zullen we even bidden? Als u er zelf weinig waarde aan hecht, moet u maar denken: baat het niet, dan schaadt het niet.' Bodar slaat een kruis in het Romeinse restaurant voordat hij aan de maaltijd begint. Hij eet weinig. Ook op culinair vlak geeft de asceet de voorkeur aan soberheid. Hij vindt het aangenaam dat hij in zijn priesterhuis goed wordt verzorgd, anders zou hij de neiging hebben zichzelf te verwaarlozen. Aan zijn fysiek besteedt hij sowieso niet veel aandacht. Bodar gruwet van sport; op school was hij het tengere jongetje dat bij gymnastiek altijd als laatste werd gekozen. Vooral door het in de ochtenduren rustig aan te doen bewaakt hij zijn gezondheid. 'Ik lijd niet onder lichamelijke kwalen, maar ik ben geen robuust type.'

Ondanks de aanwezigheid van een geestelijke in zijn etablissement toont de uitbater een norsheid die veel Romeinen eigen lijkt te zijn. Aan een naburig tafeltje maken mediterrane tieners een hoop herrie, buiten raast een eindeloze stroom auto's. Toch heeft de rustzoeker Bodar het in Rome naar zijn zin. In de Eeuwige Stad leeft de geschiedenis nog volop en is godsdienstigheid zo'n vanzelfsprekendheid dat een man van God niet tot de curiosa behoort. Het liefst zou hij de rest van zijn leven in Italië blijven wonen. Zeker ook omdat hij dan niet steeds over 'het verschijnsel' hoeft te praten.

Met deze cryptische omschrijving doelt Bodar op het onderwerp waarover hij na de recente verschijning van Ongeordende liefde het zwijgen hoopt te bewaren. In dit boekje vertelt hij aan journalist Wim Houtman van het Nederlands Dagblad hoezeer hij tot op de dag van vandaag gebukt gaat onder zijn aangeboren homofiele voorkeur. Het is een afwijking, zegt hij, een kruis dat hij moet dragen. Het liefst zou hij normaal zijn geweest. Een relatie tussen man en vrouw is nu eenmaal van

nature superieur.

Tot zijn afschuw zag hij hoe homo's van zijn wijding in 1992 een happening probeerden te maken. Een hem geheel onbekende journalist, Henk Krol, van een hem geheel onbekende krant uit Best, de Gay Krant, sprak in de media over hem als ware hij een vertrouwde bondgenoot in de strijd tegen de heerschappij der hetero's. Veel plezier zou het roze front niet beleven aan de geestelijke. Bodar keerde zich bijvoorbeeld tegen het homohuwelijk en wierp de ongemakkelijke vraag op of aids geen gesel Gods was, geen straf voor een decadente levensstijl.

Celibaat

Bodar ervoer de opwinding rond zijn wijding als een hel. Vriend Gerard Reve maakte het er niet beter op door in seksueel getinte brieven, afgedrukt in Elsevier, de priester voor te houden dat hij het met het celibaat niet zo nauw hoefde te nemen als hij maar discreet zondigde. 'Tal van mensen dachten dat ik door de mand zou vallen. Dat ik zo'n wijding wel een mooi theaterspel vond, maar dat ik snel zou worden betrapt met een vriendje. Terwijl ik reeds zeven jaar celibatair leefde en een verbintenis had verbroken om me voor te bereiden op het priesterschap.'

In het document over priesterschap en homoseksualiteit dat het Vaticaan onlangs publiceerde, kan Bodar zich goed vinden. De moraal is dat je 'het' mag zijn, als je het maar niet praktiseert. Bij het Katholiek Nieuwsblad, dat de richtlijn uit Rome minder tolerant interpreteerde, stapte hij als columnist op. 'Ik wil niet werken voor een blad dat meent dat iemand als ik eigenlijk geen priester mag zijn.' Hoe het ook zij, Bodar is het zat steeds op het verschijnsel te worden aangesproken. 'Ik heb mijn buik er niet vol van. Ik heb mijn hele lijf er vol van.'

Het ideaal van het celibaat verdedigt Antoine Bodar nog altijd met verve. De keuze voor Christus impliceert het afzien van aardse liefdesrelaties. Dat hij die relaties heeft gehad, vervult de priester eerder met spijt dan met genoegen. 'Ik heb twee grote liefdes gehad. Ik ben gezegend, zou je kunnen zeggen. Maar als ik eerlijk ben, had ik het liever zonder die zegeningen gesteld. Ik was bij voorkeur als maagd tot priester gewijd. Voor de zuiverheid van het ambt. Maar ook omdat het makkelijker is wanneer je de verlokkingen van de wereld niet zo sterk hebt ervaren. Als je de lichamelijke liefde niet hebt gekend, nooit een arm om je heen hebt gevoeld in de sponde, besef je minder erg wat je ten gevolge van het celibaat moet missen.'